

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

КОТЛОВА Л.О.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З КУРСУ
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ**

Житомир - 2017

УДК 159.964.21:316.6(07)

ББК 88.5я73

К73

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 12 від 28.04.2017 року)*

Рецензенти:

Симоненко С.М. – доктор психологічних наук, професор
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені
К.Д.Ушинського.

Якимчук І.П. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Котлова Л.О.

М54 Методичні рекомендації з курсу «Соціальні та політичні конфлікти» /
Л.О. Котлова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 51 с.

Методичні матеріали к курсу «Соціальні та політичні конфлікти» складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою магістра за спеціальністю 054 Психологія. Вона охоплює всі змістові модулі, визначені програмою.

Методичні матеріали складаються зі вступу, розподілу навчальних годин на модулі, тем лекційного курсу дисципліни, інструктивно-методичних матеріалів до практичних занять, а також до самостійної роботи студентів, наявні завдання та вимоги до підсумкових модульних робіт і до заліку, список рекомендованої літератури.

УДК 159.964.21:316.6(07)

ББК 88.5я73

©Котлова Л.О., 2017

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Структура навчальної дисципліни	6
2. Загальні рекомендації до організації самостійної роботи студентів	8
3. Модуль 1. Вступ у психологію конфлікту.	11
4. Модуль 2. Соціальні та політичні конфлікти	18
5. Модуль 3. Управління конфліктами та психологія їх регулювання	24
6. Перелік питань до заліку з курсу «Соціальні та політичні конфлікти»	41
7. Рекомендована література до курсу «Соціальні та політичні конфлікти»	43
8. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни.....	47

ВСТУП

Теорія та практика вирішення конфліктів – необхідна складова психологічної й соціальної культури у професійній діяльності, у суспільному житті, в особистісних стосунках, необхідна складова професійно-важливих знань та умінь психолога.

Метою викладання навчальної дисципліни “Соціальні та політичні конфлікти” є засвоєння базових знань з актуальних питань конфліктів та побудови продуктивних людських взаємовідносин, формування навичок розв'язання конфліктів як професійно-психологічних завдань.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Соціальні та політичні конфлікти” є:

- ознайомити студентів з актуальними психологічними проблемами управління конфліктами;
- розкрити майбутнім фахівцям в психології ефективну методологію вирішення завдань діагностування і прогнозування конфліктів і конфліктних ситуацій;
- оволодіння навичками попередження складних і проблемних ситуацій в напрямі їх ескалації у конфлікти.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати** :

- психологічні визначення та характеристики різних видів та форм конфліктів;
- методи прогнозування конфліктів;
- фази виникнення, ескалації та динаміки конфліктів;
- основні складові конфліктів та засоби їх визначення;
- особистісні передумови та схильності особистості до ескалації конфліктів;
- засоби регуляції та профілактики конфліктів;
- конфліктогени спілкування та їх роль у виникненні та прогнозуванні конфліктогенності особистості;
- психотехнології вирішення конфліктів;
- стратегії і тактики врегулювання конфліктів.

По завершенню вивчення курсу студенти повинні **уміти** (*освітньо-професійна програма, додаток Б та рішення методологічного семінару кафедри (Протокол №3 від 31.01.2013 р.)*):

- проводити психологічний аналіз та кваліфікувати конфлікт;
- визначати та здійснювати психологічні заходи щодо психодіагностики та прогнозування конфліктів у групах, колективах та організаціях;
- прогнозувати конфліктний «потенціал» особистості щодо ескалації конфліктів;
- кваліфікувати конфліктну поведінку людей; вчасно регулювати конфліктні ситуації та управляти конфліктами в групах та колективах;

- застосовувати індивідуально сприятливі психологічні прийоми регулювання конфліктів у групах та колективах (типу позитивного маніпулювання, відволікання та переключення уваги, зміни на позитивне мотивації працівника та ін.);
- застосувати психологічні методи та техніки подолання та вирішення (вичерпування) конфліктів (типу посередництва, переговорів, картографії тощо).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години, 3 кредити ECTS.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	денна форма				
	Всього годин	кількість годин			
		лекції	практичні	лабораторні	Індивідуальна робота
Модуль 1. Вступ у психологію конфлікту.					
<i>Змістовий модуль 1. Вступ у психологію конфлікту.</i>					
Тема 1. Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів. Типологія та динаміка конфліктів.	6	4			2
• Поняття про конфлікт. Основні види класифікацій конфліктів.	6		2		4
• Методи діагностики соціальних та політичних конфліктів.	6		2		4
Тема 2. Причини виникнення та структура конфліктів.	6	2			4
• Фактори виникнення конфліктів. Структура конфліктів.	6		2		4
Всього за модулем 1.	30	6	6		20
Модуль 2.					
<i>Змістовий модуль 2. Соціальні та політичні конфлікти.</i>					
Тема 3. Особистісні передумови виникнення конфліктів. Конфліктогени. Особливості політичних та соціальних конфліктів.	10	4			6
• Причини виникнення та фактори розвитку політичних та соціальних конфліктів.	10		4		6
• Психологічні форми спілкування людей та стиль поведінки у конфліктах.	10		2		8
Всього за модулем 2.	30	4	6		20
Модуль 3.					
<i>Змістовий модуль 3. Управління конфліктами та психологія їх регулювання.</i>					
Тема 4. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	4	4			2
• Прогнозування та попередження конфліктів. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	8		4		4
• Переговори та переговорний процес: психологічні умови та вимоги.	6		4		2
• Психологія ділового спілкування	6		4		2
• Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	6				4
Всього за модулем 3	30	4	12		14
Всього	90	14	24		52

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів. Типологія та динаміка конфліктів.	4
2	Причини виникнення та структура конфліктів	2
3	Особистісні передумови виникнення конфліктів. Конфліктогени. Особливості політичних та соціальних конфліктів	4
4	Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	4
	Разом	14

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття про конфлікт. Основні види класифікацій конфліктів	2
2	Методи діагностики соціальних та політичних конфліктів.	2
3	Фактори виникнення конфліктів. Структура конфліктів.	2
4	Причини виникнення та фактори розвитку політичних та соціальних конфліктів.	4
5	Психологічні форми спілкування людей та стиль поведінки у конфліктах.	2
6	Прогнозування та попередження конфліктів. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	2
7	Переговори та переговорний процес: психологічні умови та вимоги.	4
8.	Стилi ведення переговорів	2
9	Психологія ділового спілкування	4
	Разом	24

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Опрацювати тему «Психологічні надбання та наслідки конфліктів».	4
2.	Написати реферат «Психологічна діагностика конфліктів: зміст, складові, приклади застосування методик».	6
3.	Здійснити опис значущого конфлікту з визначенням формули та всіх структурних компонент конфлікту.	6
4.	Описати конструктивні та неконструктивні елементи конфлікту.	4
5.	Написати листа людині, з якою посварились (аналіз власної поведінки та поведінки опонента).	6
6.	Описати свої конфліктогени спілкування	8
7.	Провести аналіз типового конфлікту (приклад) та опис карти конфлікту.	6
8.	Визначити відмінності та передумови ефективного вирішення	8

	конфліктів методом переговорного процесу.	
9.	Конфлікти в різних сферах життя.	6
	Разом	52

Індивідуальні завдання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виконати професійно-орієнтоване завдання	6

РЕКОМЕНДАЦІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- підготовка рефератів;
- виконання індивідуальних (професійно-орієнтованих) завдань;
- підготовка до підсумкової модульної роботи;
- підготовка до заліку.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.

- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.

- Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Підготовка рефератів та тематичних повідомлень передбачає бібліографічну роботу з систематизації та аналізу літератури; глибокий та детальний аналіз проблеми (робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, вивчення і аналіз необхідних нормативних документів).

Алгоритм підготовки.

- Ознайомтеся з вимогами (тематикою, колом необхідної літератури, ракурсом освітлення проблеми) до реферату або тематичного повідомлення.

- Підберіть літературу, у якій розкривається проблема. При підборі літератури користуйтеся бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним), консультуйтеся з викладачами та колегами, здійсніть пошук по дереву посилань та в Інтернет.

- Складіть план реферату або повідомлення.

- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.

- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату чи тематичного повідомлення.

- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.

- Оформіть реферат у друкованому вигляді відповідно до вимог (титульна сторінка із зазначенням теми, інформації про авторів та місця виконання роботи; сторінка із детальним змістом реферату; основний текст із посиланнями на роботи цитованих авторів; висновки, що містять авторські міркування, узагальнення тощо; список використаної літератури). Тематичне повідомлення не потребує друкованого оформлення, оскільки презентується виключно усно.

- На основі проведеної роботи підготуйте усну доповідь (див. вимоги до усних виступів).

Підготовка практичних завдань до семінарських занять передбачає структурно-методологічний аналіз досліджень, проведених іншими авторами
підготовка професійно-орієнтованих завдань до практичних занять.

Алгоритм підготовки.

- Уважно прочитайте вимоги до виконання практичних (професійно-орієнтованих) завдань у змісті семінарського заняття у робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах.

- На основі плану визначте обсяг та зміст завдання; спосіб в який маєте його виконувати, необхідні методи, методика, техніки, матеріали.

- Користуючись літературою, зазначеною у плані лекційного та семінарського занять відповідної тематики ознайомтесь з проблематикою завдання. Проаналізуйте можливі складнощі, спробуйте усунути ризик їх виникнення самостійно, при відсутності такої можливості – зверніться до викладача практичного курсу.

- Виконуйте завдання поетапно, дотримуючись плану. При виникненні складнощів звертайтеся до викладача практичного курсу.

- За результатами проведеної роботи підготуйте звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного заняття.

Підготовка звітів, за результатами виконання практичних та професійно-орієнтованих завдань має на меті оформлення результатів самостійної роботи студентів у презентабельному вигляді, їх узагальнення та систематизацію. Наявність письмового звіту з базових видів самостійної роботи є обов'язковою, оскільки є базовою підставою для оцінювання студентської роботи.

Підготовка усних виступів, в тому числі захистів та презентацій власної дослідницької роботи, а також презентацій рефератів і тематичних повідомлень передбачає вміння презентувати зроблене на загальне та захистити результати своєї роботи.

Алгоритм підготовки

- Виконайте усі необхідні пункти з підготовки завдань, що потребують усної презентації.

- За результатами проведеної роботи підготуйте детальний звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного заняття.

- На основі звіту розробіть текст усного виступу (див. вимоги до усних доповідей).

Підготовка до підсумкової модульної роботи (ПМР) та екзамену має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або екзамену.

- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).

- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.

- Визначте рівень знань з кожного питання.

- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.

- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

***Пам'ятка.** Якщо ви маєте труднощі у підготовці окремих теоретичних питань або виконанні практичних завдань, ви можете звернутися за консультацією до викладача. Час проведення консультацій зазначений у Графіку проведення консультацій (кафедра соціальної та практичної психології). Ставити питання на ПМР або на екзамені вже запізно.*

ВИМОГИ ДО ПИСЬМОВИХ ЗВІТІВ ТА УСНИХ ДОПОВІДЕЙ ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ЗВІТІВ

1. Матеріали звіту оформляються на стандартних аркушах паперу формату А-4.

2. Текст викладено державною мовою, який друкований за допомогою комп'ютера через 1,5 інтервали.

3. Поля: ліве поле – 35 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм.

4. Нумерація сторінок – у правому верхньому кутку.

5. Протоколи досліджень, таблиці, графіки, схеми підписуються і розміщуються або по ходу викладу матеріалу, або в кінці звіту в додатках.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	денна форма					
	Всього годин	кількість годин				
		лекції	практичні	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1. Вступ у психологію конфлікту.						
Змістовий модуль 1. Вступ у психологію конфлікту.						
Тема 1. Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів. Типологія та динаміка конфліктів.	6	4				2
Поняття про конфлікт. Основні види класифікацій конфліктів.	6		2			4
Методи діагностики соціальних та політичних конфліктів.	6		2			4
Тема 2. Причини виникнення та структура конфліктів.	6	2				4
Фактори виникнення конфліктів. Структура конфліктів.	6		2			4
Всього за модулем 1.	30	6	6			18

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- пройти перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.
- професійно-орієнтоване завдання

Види робіт на вибір:

- реферат

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 1. КОНФЛІКТ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА. ФУНКЦІ ТА СИГНАЛИ КОНФЛІКТІВ. ТИПОЛОГІЯ ТА ДИНАМІКА КОНФЛІКТІВ.

Мета: формувати у студентів знання про теорії визначення поняття «конфлікт», про історію становлення науки, функції та сигнали конфліктів.

Професійна спрямованість: уміння здійснювати аналіз різних підходів щодо значення конфлікту в житті людини та його функцій.

План

1. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
2. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.
3. Класифікації конфліктів.
4. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.

Основні поняття	<i>конфлікт, психологія конфлікту, об'єкт та предмет психології конфлікту, методи дослідження, функції конфлікту, деструктивна функція, конструктивна функція, міжособистісний конфлікт, внутрішньоособистісний конфлікт, соціальний конфлікт, вертикальний і горизонтальний конфлікт, мотиваційний конфлікт, сімейний конфлікт</i>
------------------------	---

Література

Основна література

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Конфликтология. - М.: ЮНИТИ, 1999- 551 с.
2. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
3. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. - Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
4. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.:Тандем. - 1998. - 264с.

Додаткова література

1. Антонова-Турченко О.І. Як вижити серед конфліктів. – К.: „Знання”, 1992. - 65с.
2. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с.
3. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. - Київ: Наукова думка, 1996. - 190 с.

Тема 2. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА СТРУКТУРА КОНФЛІКТІВ.

Мета: сформувати у студентів знання про причини та особистісні передумови виникнення конфліктів.

Професійна спрямованість: розкрити студентам методики аналізу формули конфлікту та прогнозування конфліктів.

План

1. Фактори виникнення та ескалації конфліктів.
2. Структура конфлікту.
3. Ескалація конфлікту та її особливості.
4. Фази завершення та усвідомлення конфліктів.

Основні поняття	<i>суб'єктивні причини, об'єктивні, управлінські, психологічні і особистісні причини конфліктів, конфліктна ситуація, інцидент, сторони конфлікту, предмет конфлікту, мотиви</i>
------------------------	--

Література

Основна література:

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Введение в конфликтологию. - К.: МАУП, 1996.- 103 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
4. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
5. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.: Тандем. - 1998. -264 с.

Додаткова література:

1. Грицюк К. Чому виникають конфлікти? // Психолог. – 2007. - № 25-27. - С. 78-79.
2. Лебедева М. Конфликт? Это нормально // Диалог, 1991. - № 11. – С.56-61.
3. Москаленко В.В. Конфлікт // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 5. – С. 13-15.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Тема 1. ПОНЯТТЯ ПРО КОНФЛІКТ. ОСНОВНІ ВИДИ КЛАСИФІКАЦІЙ КОНФЛІКТІВ.

Мета: опанування знаннями з історії виникнення психології конфлікту як науки, навичками визначення позитивних та негативних функцій конфлікту оволодіння знаннями про особливості поведінки людини в тих чи інших конфліктах.

Професійна спрямованість: оволодіння знаннями про конфлікт та набуття умінь прогнозувати наслідки конфліктів.

План

1. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
2. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.
3. Класифікації конфліктів.
4. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.

Розв'язання психологічних завдань із теми.

Основні поняття	<i>конфлікт, психологія конфлікту, об'єкт та предмет психології конфлікту, методи дослідження, функції конфлікту, деструктивна функція, конструктивна функція. міжособистісний конфлікт, внутрішньоособистісний конфлікт, соціальний конфлікт, вертикальний і</i>
------------------------	---

	<i>горизонтальний конфлікт, мотиваційний конфлікт, сімейний конфлікт,</i>
Практичні завдання	підібрати вправи для корекції міжособистісних конфліктів
Опрацювати статті	<p>1. Козер Л. Функции социального конфликта. / Философия конфликта. / Под.ред. Е.С.Черпановой. – Екатеринбург. – 2007. – С.3 - 10. .(ел.літ-ра до курсу)</p> <p>2. Коломинский Я.Л.,Жизневский Б.П. Социально-психологический анализ конфликта между детьми в игровой деятельности. // Вопросы психологии. – 1990. - №2. – С.35.</p> <p>3. Левин К. Типы конфликтов. / Хрестоматия по конфликтологии. С.10 – 14. .(ел.літ-ра до курсу)</p> <p>4. Хорни К. Базисный конфликт. / Хрестоматия по конфликтологии. – С. 4 – 10.(ел.літ-ра до курсу)</p>
Реферат	Конфлікти та їх місце в житті людини.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література

Основна література

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Конфликтология. - М.: ЮНИТИ, 1999- 551 с.
2. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
3. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. -Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
4. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.:Тандем. - 1998. - 264с.

Додаткова література

1. Антонова-Турченко О.І. Як вижити серед конфліктів. – К.: „Знання”, 1992.

-65с.

2. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с.

3. Ишмуратов А.Т. Конфликт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. - Київ: Наукова думка, 1996. - 190 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо)

Контрольні питання:

1. Дайте визначення конфлікту.
2. Коли виникла конфліктологія як відносно самостійна наука?
3. Дайте визначення предмету психології конфлікту.
4. Перерахуйте методи психології конфлікту.
5. Назвіть прізвища вчених, з якими пов'язано становлення психології конфлікту, як самостійної науки.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

Тема 1. ПСИХОДІАГНОСТИКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОНФЛІКТІВ

Мета: сформувати навички проведення дослідження відповідно до запиту (один на вибір протягом усіх циклів лабораторних занять з курсу).

Професійна спрямованість: оволодіння уміннями аналізувати літературу з поставленої проблеми, планувати дослідження відповідно від мети.

План

1. Методи діагностування конфліктів.
2. Тести, візуальні та вербальні методики.
3. Проективні методики у діагностуванні конфліктів.
4. Формула конфлікту та оволодіння методами діагностування її складових.
5. Засоби прогнозування конфліктів.

Основні поняття	<i>Методи діагностики, прямі методи прогнозування, прогноз та психологічний діагноз; психологічний діагноз як передумова прогнозування; особливості прогностичного психологічного діагнозу, непрямі методи, тести, експеримент, анкетування, бесіда, картографія</i>
Практичні завдання	написати лист людині, з якою посварились (аналіз власної поведінки та поведінки опонента).
Розв'язання психологічних завдань із теми	роль психодіагностики у прогнозуванні; діагностика поведінки та її роль; типова ситуація як умова прогнозування та його ефективність.

Опрацювати статті	<p>1. Дарендорф Р. Элименты социального конфликта. / Философия конфликта. / Под.ред. Е.С.Черпановой. – Екатеринбург. – 2007. – С.11- 21. .(ел.літ-ра до курсу)</p> <p>2.Корнелиус Х., Фэйр Ш. Картография конфликта. / Хрестоматия по конфликтологии. – С. 134 – 143.(ел.літ-ра до курсу)</p> <p>3. Хасан Б.И. Природа и механизмы конфликтофобии. / Хрестоматия по конфликтологии. – С. 55- 59.(ел.літ-ра до курсу)</p> <p>4. Дэна Д. 4-шаговый метод. / Хрестоматия по конфликтологии. С. 122 – 134..(ел.літ-ра до курсу)</p>
Реферат	Психологічні особливості форм і видів конфліктів та методів їх дослідження.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література

Основна література

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
3. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К.:МАУП, 2007. – 435 с.
4. Нагаєв В.М. Конфліктологія: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 198 с.
5. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.

Додаткова література

1. Антонова-Турченко О.І. Як вижити серед конфліктів. – К.: „Знання”, 1992. –65с.
2. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с.
- 3.Ишмуратов А.Т. Конфликт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. - Київ: Наукова думка, 1996. - 190 с.

Інформаційні ресурси: електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо)

Контрольні питання

1. Розкрийте роль психодіагностики у прогнозуванні конфліктів.
2. Які методи діагностики поведінки ви знаєте?
3. В чому полягають недоліки проєктивних методик у діагностиці конфліктів.

ПАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

Тема 2. ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ. СТРУКТУРА КОНФЛІКТІВ.

Мета: оволодіння знаннями щодо причин виникнення конфліктів, етапів розвитку та фаз конфліктів.

Професійна спрямованість: оволодіння методиками аналізу формули конфлікту та прогнозування конфліктів.

План

1. Фактори виникнення та ескалації конфліктів.
2. Структура конфлікту.
3. Ескалація конфлікту та її особливості.
4. Фази завершення та усвідомлення конфліктів.

Основні поняття	<i>суб'єктивні причини, об'єктивні, управлінські, психологічні і особистісні причини конфліктів, конфліктна ситуація, інцидент, сторони конфлікту, предмет конфлікту, мотиви конфлікту, ескалація.</i>
Практичні завдання	<ol style="list-style-type: none">1. Опис значущого конфлікту з визначенням формули.2. Опис конструктивних та неконструктивних елементів конфлікту.
Опрацювати статті	<ol style="list-style-type: none">1. Алешина Ю.Е., Лекторская Е.В. Ролевой конфликт работающей женщины. – Вопросы психологи. – 1989. - № 5. – С.95.2. Здравомыслов А.Г. Четыре точки зрения на причины социального конфликта. / Хрестоматия по конфликтологии . С. 59 – 62.(ел.літ-ра до курсу)3. Петровская Л.А. О понятийной схеме социально-психологического анализа конфликта. / Хрестоматия по конфликтологии . С.44 – 51.(ел.літ-ра до курсу)4. Рыбакова М.М. Особенности педагогических конфликтов. Разрешение педагогических конфликтов. / Хрестоматия по конфликтологии . 62 – 73.(ел.літ-ра до курсу)

Реферат	1. Особливості та психологічні умови ефективності стилю поведінки в конфліктах. 2. Особливості спілкування і психологічні передумови виникнення конфліктів.
----------------	--

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література

Основна література:

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Введение в конфликтологию. - К.: МАУП, 1996.- 103 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
4. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
5. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.: Тандем. - 1998. -264 с.

Допоміжна література:

1. Грицюк К. Чому виникають конфлікти? // Психолог. – 2007. - № 25-27. - С. 78-79.
2. Лебедева М. Конфликт? Это нормально // Диалог, 1991. - № 11. – С.56-61.
3. Москаленко В.В. Конфлікт // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 5. – С. 13-15.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).
2. www.twirpx.com / files / psychology / conflict /

Контрольні питання

1. Сформулюйте необхідні умови для виникнення конфлікту.
2. Назвіть основні ознаки конфлікту.
3. Визначте відмінності понять «конфліктна ситуація» та «інцидент».
4. Наведіть приклади управлінських причин виникнення конфлікту.
5. Наведіть приклади особистісних та психологічних причин виникнення конфлікту.
6. Наведіть приклади конфліктів до всіх трьох типів «А», «Б», «В».

ЗАВДАННЯ ДО АУДИТОРНОЇ ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ

Умовою допуску до ПМР є виконання всіх обов'язкових видів робіт, передбачених програмою курсу.

Підсумкова модульна робота складається з:

- тестів (дозволяють перевірити Ваше вміння розуміти та використовувати основні поняття та категорії);
- професійно-орієнтованого завдання (оцінюються від 0 до 50 балів).

Питання з тем, що виносяться на ПМР № 1

1. Предмет та методи психології конфлікту.
2. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
3. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.
4. Психологічні надбання та наслідки конфліктів.
5. Фактори виникнення та ескалації конфліктів.
6. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.
7. Ескалація конфлікту та її особливості.
8. Фази завершення та усвідомлення конфліктів.
9. Класифікації конфліктів.
10. Внутрішні конфлікти. Міжособистісні та групові конфлікти.
11. Соціальні конфлікти.
12. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
13. Конфліктність особистості та конфліктні типи поведінки.
14. Психологічні умови та прийоми попередження конфліктів.
15. Конфліктогени спілкування, їх види та особливості.

Назви змістових модулів і тем	денна форма				
	Всього годин	кількість годин			
		лекції	практичні	лабораторні	Індивідуальна робота
Модуль 2.					
<i>Змістовий модуль 2. Соціальні та політичні конфлікти.</i>					
Тема 3. Особистісні передумови виникнення конфліктів. Конфліктогени. Особливості політичних та соціальних конфліктів.	10	4			6
Причини виникнення та фактори розвитку політичних та соціальних конфліктів.	10		4		6

Модуль 2 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ

Психологічні форми спілкування людей та стиль поведінки у конфліктах.	10		2			8
Всього за модулем 2.	30	4	6			20

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- пройти перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.
- професійно-орієнтоване завдання

Види робіт на вибір:

- реферат

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 3. ОСОБИСТІСНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ. КОНФЛІКТОГЕНИ. ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ.

Мета: ознайомити студентів з особистісними передумовами виникнення конфліктів, розкрити особливості політичних та соціальних конфліктів.

Професійна спрямованість: сформулювати знання щодо розпізнавання різних видів причин виникнення конфліктів, усвідомлення наслідків політичних та соціальних конфліктів.

План

1. Конфліктність особистості та конфліктні типи поведінки.
2. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
3. Конфліктогени.
4. Соціальні конфлікти.
5. Політичні конфлікти.

Основні поняття	<i>конфліктні форми поведінки, конфліктність, конфліктогени, маніпулювання, соціальні, політичні конфлікти</i>
------------------------	--

Література

Основна література:

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Введение в конфликтологию. - К.: МАУП, 1996.- 103 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
4. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.

5. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.: Тандем. - 1998. -264 с.

Додаткова література:

1. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях // Завуч. – 2002. – № 19. – 32 с.

2. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин // Психолог. – 2005. - №28. – С.42 – 47.

3. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.

4.Хорни К. Ваши внутренние конфликты. - СПб: Лань. - 1997. - 212 с.

5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).

2. [www.twirpx.com / files / psychology / conflict /](http://www.twirpx.com/files/psychology/conflict/)

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4-5.

Тема 3. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ.

Мета: опанування уміннями та навичками засобів впливу людей один на одного в процесі виникнення та ескалації конфліктів.

Професійна спрямованість: оволодіння методиками усвідомлення своїх і чужих конфліктогенів та подолання їх використання.

План

1.Особливості політичних конфліктів, їх види.

2.Причини виникнення політичного конфлікту та способи їх подолання.

3. Передумови виникнення соціальних конфліктів.

4.Конфлікти в різних сферах життя людини:

- організаційні конфлікти;
- сімейно-побутові конфлікти;
- педагогічні конфлікти;
- внутрішньоособистісні конфлікти;
- етнічні конфлікти.

Основні поняття	<i>суб'єктивні причини, об'єктивні, управлінські, психологічні і особистісні причини конфліктів, конфліктна ситуація, інцидент, сторони конфлікту, предмет конфлікту, мотиви конфлікту, ескалація.</i>
------------------------	--

Практичні завдання	1. Здійснити опис та аналіз політичного або соціального конфлікту.
Опрацювати статті	<p>1. Фельдман Д.М. Конфликты в мире политики. / Хрестоматия по конфликтологии .С.73 – 81.(ел.літ-ра до курсу)</p> <p>2. Бруннер Г. Проблемы национальных меньшин та міжетнічні конфлікти в східній Європі.</p> <p>3. Ден Сміт Причини виникнення і тенденції поширення воєнних конфліктів.</p>
Реферат	<p>1.Шляхи врегулювання політичних конфліктів.</p> <p>2.Державна влада як основний предмет політичних конфліктів.</p>
Завдання для самостійної роботи	
▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин
Оцінювання	
▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література

Основна література:

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Введение в конфликтологию. - К.: МАУП, 1996.- 103 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
4. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
5. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.: Тандем. - 1998. -264 с.

Додаткова література:

1. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях // Завуч. – 2002. – № 19. – 32 с.
2. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин // Психолог. – 2005. - №28. – С.42 – 47.
3. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
- 4.Хорни К. Ваши внутренние конфликты. - СПб: Лань. - 1997. - 212 с.

5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

Інформаційні ресурси:

3. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).

4. www.twirpx.com/files/psychology/conflict/

Контрольні питання

1. Назвіть основний предмет політичних конфліктів.
2. Яка різниця між горизонтальним та вертикальним політичним конфліктом?
3. Дайте визначення режимного політичного конфлікту. Наведіть приклади.
4. Назвіть способи урегулювання політичних конфліктів.
5. Хто може бути суб'єктом політичного конфлікту? Наведіть приклади.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема. ПСИХОЛОГІЧНІ ФОРМИ СПІЛКУВАННЯ ЛЮДЕЙ ТА СТИЛЬ ПОВЕДІНКИ У КОНФЛІКТАХ

Мета: опанування уміннями та навичками засобів впливу людей один на одного в процесі спілкування.

План

1. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
2. Особливості конфліктних форм поведінки.
3. Конфліктогени спілкування.
4. Психологічне маніпулювання як форма поведінки у конфлікті.

Основні поняття	<i>Конфліктність, конфліктна поведінка, конфліктні форми поведінки, конфліктогени, маніпулювання.</i>
Практичні завдання	Опис своїх конфліктогенів спілкування.
Опрацювати статті	1. Коберник Л.О. Коберник Л.О. Сучасне студентство: проблеми конфліктних форм поведінки та їх подолання / Л.О.Коберник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НПУ «ХП». – 2008. - №1. – С. 108-114. .(ел.літ-ра до курсу) 2. Коберник Л.О. Ціннісні орієнтації як чинник подолання конфліктних форм поведінки / Л.О. Коберник // Науковий

Література

Основна література:

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Введение в конфликтологию. - К.: МАУП, 1996.- 103 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
4. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
5. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.: Тандем. - 1998. -264 с.

Додаткова література:

1. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях // Завуч. – 2002. – № 19. – 32 с.
2. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин // Психолог. – 2005. - №28. – С.42 – 47.
3. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
- 4.Хорни К. Ваши внутренние конфликты. - СПб: Лань. - 1997. - 212 с.
5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

Інформаційні ресурси:

5. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).
6. www.twirpx.com/files/psychology/conflict/

Контрольні питання:

1. Які існують підходи розуміння конфліктності особистості?
2. Наведіть приклади конфліктних форм поведінки за всіма видами.
3. Назвіть найбільш широко використовуванні конфліктогени серед ваших знайомих.
4. Які прийоми можна використовувати для подолання конфліктогенів спілкування?

ПОЗААУДИТОРНА КОНТРОЛЬНА МОДУЛЬНА РОБОТА

Здійснити аналіз політичного та соціального конфлікту за відповідною формулою та структурними складовими.

Література:

1. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
2. Нагаєв, В. М. Конфліктологія [Текст] : курс лекцій (модул. варіант) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв ; М-во освіти і науки України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с.
3. Русинка, І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами [Текст] : навч. посіб. / Іван Русинка ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2007. - 334 с.
4. Яхно, Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : навч. посіб. / Т. П. Яхно, І. О. Куревіна ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Львів. комерц. акад. - К. : Центр учб. л-ри, 2012. - 175 с.

МОДУЛЬ 3 УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ ТА ПСИХОЛОГІЯ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

Змістовий модуль 3. Управління конфліктами та психологія їх регулювання.						
Тема 4. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	4	2				2
•Прогнозування та попередження конфліктів. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	8		4			4
•Переговори та переговорний процес: психологічні умови та вимоги.	6		2			4
• Психологія ділового спілкування	6		2			4
•Виконання ІНДЗ (ПОЗ)	6					6
Всього за модулем 3	30	2	8			20

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- пройти перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.
- професійно-орієнтоване завдання

Види робіт на вибір:

- реферат

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Тема 4. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ: МЕТОДИ, СТРАТЕГІЇ, ТАКТИКИ

Мета: ознайомити студентів з основними методами, тактиками, стратегіями вирішення та попередження конфліктів.

Професійна спрямованість: оволодіння основними техніками й технологіями вирішення конфліктів – самоконтролем емоційної напруги, картографією, медіацією, переговорами.

План

1. Форми завершення конфліктів.
2. Психологічні чинники конструктивного вирішення конфліктів.
3. Психотехнології вирішення конфліктів.
4. Візуалізація та картографія.
5. Медіація як засіб вирішення конфліктів.
6. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.

Основні поняття	<i>конфліктогени, профілактика конфліктів, безконфліктна взаємодія, безконфліктне спілкування, насильство, роз'єднання, примирення, візуалізація конфлікту, медіація, маніпуляція.</i>
------------------------	--

Література

Основна література:

1. Андреев В.И. Конфликтология (искусство спора, ведения переговоров, технология разрешения). – М.:МГУ, 1995. – С. 10-103.
2. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.
3. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія. – Харків:Фоліо, 1997. – 335с.
4. Вернер-Войденфельд Х.С. Конструктивные конфликты: воспитание толерантности как основы демократии // Перспективы. – 2003. – №1. – С. 109-116.
5. Войцихова А. Природа та соціальна роль конфлікту. Психологія конфлікту та шляхи його розв'язання // Психологічна газета. – 2006. – № 15. – С. 5-9.
6. Корнелиус Х., Фэйр Ш. Выиграть может каждый: как разрешать конфликты. -М.: Стрингер, 1992. – 212 с.

7. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К.:МАУП, 2007. – 435 с.
8. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта. – СПб.: Питер, 2003. – 287 с.

Додаткова література:

1. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків // Психолог. – 2005. – № 36. – С. 13-18.
2. Бодрик Н. Тренінг комунікативних умінь для підлітків // Психолог. – 2007. – № 25-27. – С. 33 – 41.
3. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
4. Егидес А.П. Психологическая коррекция конфликтного общения // Психол. журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 52-62.
5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.
6. Фріаф В. Зміна поведінки через зміну переконань // Психолог. – 2003. - №41. – С. 20 - 22.
7. Пов'якель Н.І., Котлова Л.О. Ціннісні орієнтації у подоланні конфліктних форм поведінки студентів: монографія. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 144 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7.

Тема 4. ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ: МЕТОДИ, СТРАТЕГІЇ, ТАКТИКИ.

Мета: оволодіння уміньми та навичками профілактики, завершення та конструктивного вирішення конфліктів.

Професійна спрямованість: оволодіння основними техніками й технологіями вирішення конфліктів: самоконтролем емоційної напруги, картографією, медіацією, переговорами.

План

1. Форми завершення конфліктів.
2. Психологічні чинники конструктивного вирішення конфліктів.
3. Психотехнології вирішення конфліктів.
4. Візуалізація та картографія.
5. Медіація як засіб вирішення конфліктів.

Розв'язання психологічних завдань із теми.

Основні поняття	<i>конфліктогени, профілактика конфліктів, безконфліктна взаємодія, безконфліктне спілкування, насильство, роз'єднання, примирення, візуалізація конфлікту, медіація, маніпуляція.</i>
Практичні завдання	1. Провести аналіз типового конфлікту (приклад) та опис карти конфлікту.

	2. Визначте відмінності та передумови ефективного вирішення конфліктів методом переговорного процесу.
Опрацювати статті	<p>1. Гостев А.А. Принцип ненасилля в разрешении конфликтов. / Хрестоматия по конфликтологии. (ел.літ-ра до курсу)</p> <p>2. Дойч М. Разрешение конфликта (конструктивное и деструктивное процессы). / Хрестоматия по конфликтологии. С.30 – 40.(ел.літ-ра до курсу)</p> <p>3. Егидес А.П. Психологическая коррекция конфликтного общения // Психол.журнал. – 1984. – Т.5. – С.52 – 62.</p>
Реферат	1.Професійна підготовка фахівця в галузі практичної психології та труднощі у виникненні й подоланні конфліктів у професійній діяльності психолога.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література:

Основна література:

1. Антонова-Турченко О.І. Як вижити серед конфліктів. – К.: „Знання”, 1992. -65с.
2. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях // Завуч. – 2002. – № 2. – С. 19-28.
3. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин // Психолог. – 2005. - №28. – С.42 – 47.
4. Горова О. Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі // Психолог. – 2006. – № 34. – 32 с.
5. Егидес А.П. Психологическая коррекция конфликтного общения // Психол. журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 52-62.
6. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К.:МАУП, 2007. – 435 с.
7. Уткин Э.А. Профилактика конфликтов // Современное управление. – 2002. – № 19. – 32 с.
8. Фріаф В. Зміна поведінки через зміну переконань // Психолог. – 2003. - №41. – С. 20 - 22.
9. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта. – СПб.: Питер, 2003. – 287 с.

10. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

Додаткова література:

1.Бодрик Н. Тренінг комунікативних умінь для підлітків // Психолог. – 2007. - № 25-27. – С. 33 – 41.

2.Мотиваційний тренінг // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - № 8.

3.Психокорекційна програма „Я бажаю змінитися” // Психолог. – 2005. - № 10.

4.Фріаф В. Зміна поведінки через зміну переконань // Психолог. – 2003. - №41. – С. 20 - 22.

5.Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).

2. [www.twirpx.com / files / psychology / conflict /](http://www.twirpx.com/files/psychology/conflict/)

Контрольні питання:

1. Наведіть приклади основних видів маніпуляції та способів її протидії.

2. В чому полягає суть методу картографії конфлікту.

3. Наведіть приклад використання методу картографії конфлікту на практиці.

4. Назвіть основні форми управління конфліктами.

5. Визначте основні етапи переговорного процесу.

6. Медіація як психотехнологія вирішення конфлікту.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8-10

Тема5: ПЕРЕГОВОРИ ТА ПЕРЕГОВОРНИЙ ПРОЦЕС: ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ТА ВИМОГИ

Мета: оволодіння уміннями та навичками профілактики, завершення та конструктивного вирішення конфліктів.

План

1. Загальна характеристика переговорів: поняття, особливості, класифікація, функції.

2. Стадії переговорного процесу.

3. Підсумкові документи переговорів.

4. Стилi ведення переговорів:

1) Національний переговорний стиль.

2) Особливості американського стилю переговорів.

3) Особливості німецького переговорного стилю.

4) Особливості англійського переговорного стилю.

- 5) Особливості французького переговорного стилю.
- 6) Особливості японського переговорного стилю.
- 7) Особливості китайського переговорного стилю.
- 8) Особливості арабського переговорного стилю.

Розв'язання психологічних завдань із теми.

Основні поняття	<i>насильство, роз'єднання, примирення, візуалізація конфлікту, медіація, маніпуляція.</i>
Практичні завдання	Визначте відмінності та передумови ефективного вирішення конфліктів методом переговорного процесу.
Опрацювати статті	1. Гришина Н.В. Обучение психологическому постедничеству в разрешении конфликтов. / Хрестоматия по конфликтологии. С.114 – 122.(ел.літ-ра до курсу)
Повідомлення	1.Аналіз результатів переговорів і виконання досягнутих домовленостей.
Завдання для самостійної роботи	
▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин
Оцінювання	
▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література:

Основна література:

1. Ващенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. К.: Знання, 2013. – С. 249 - 306.
2. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К.:МАУП, 2007. – 435 с.
3. Уткин Э.А. Профилактика конфликтов // Современное управление. – 2002. – № 19. – 32 с.
4. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта. – СПб.: Питер, 2003. – 287 с.
5. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів. К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

Додаткова література:

- 1.Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).
2. www.twirpx.com / files / psychology / conflict /

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте види підходів до веде переговорів.

2. Дайте визначення комерційним переговорам.
3. Проаналізуйте прийом ведення переговорів – «салям».

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Тема 4. ПСИХОЛОГІЯ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Мета: оволодіння уміннями та навичками профілактики, завершення та конструктивного вирішення конфліктів.

План

1. Характеристика ділового спілкування.
2. Особливості поведінки зі співрозмовниками різних психологічних типів.
3. Психологія невербальної поведінки.

Розв'язання психологічних завдань із теми.

Основні поняття	<i>Спілкування, вербальне спілкування, невербальне спілкування, міміка, жести, кінесика, психологічний тип, комунікація.</i>
Практичні завдання	Розкрити поняття ефективних прийомів, які дозволяють швидко привабити до себе партнера.
Опрацювати статті	1. Проценко О.П. Етикет у культурі поведінки та спілкування // Наук. записки / Харківський військовий у-т. Соціальна філософія, психологія. – Х., 2008. – Вип. 3 (21). – С.17-24.
Повідомлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Жестикуляція різних народів. 2. Створення сприятливого психологічного клімату. 3. Міміка – головна складова психології спілкування.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Література:

Основна література:

1. Ващенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. К.: Знання, 2013. – С. 249 - 306.
2. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К.: МАУП, 2007. – 435 с.
3. Уткин Э.А. Профилактика конфликтов // Современное управление. – 2002. – № 19. – 32 с.
4. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта. – СПб.: Питер,

2003. – 287 с.

5. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів. К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

Додаткова література:

1. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).

2. www.twirpx.com / files / psychology / conflict /

Контрольні питання:

1. Чим займається наука кінетика?
2. Дайте характеристику особистості, яка атакує.
3. Дайте характеристику особистості, яка служить.
4. Дайте характеристику особистості, жертвує.

**ПОЗААУДИТОРНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА
ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ ЗАВДАННЯ**

Мета: сформувати навички проведення дослідження відповідно до запиту

№	Запит
	Ви працюєте психологом у одній із загальноосвітніх шкіл міста. До вас за порадою звернулась новопризначений директор школи: « Завуч нашої школи з навчальної роботи Тамара Іванівна (35 років) постійно сперечається з вчителями, вона занадто прямолінійна у спілкуванні, робить некоректні зауваження колегам тощо. Допоможіть мені розібратись у цій проблемі, як мені себе вести в даній ситуації?»

	<p>Обов'язкова програма при виконанні завдання:</p> <p>1. Вивчіть особливості комунікативного контролю в спілкуванні серед вчителів.</p> <p>2. Сплануйте дослідження оцінки комунікативного контролю в спілкуванні вчителів. В ході планування скористайтеся адаптованим варіантом тесту М.Снайдера «Оцінка комунікативного контролю в спілкуванні».</p> <p>3. Змодельуйте консультативну бесіду із завучем школи та з директором (із кожним окремо).</p> <p>4. Запропонуйте програму тренінгових занять з вчителями, які мають проблеми з самоконтролем у спілкуванні.</p>
	<p>До вас на консультацію прийшла молода дівчина Олена, їй 23 роки. «...Розумієте мої знайомі говорять про мене, що я безхарактерна людина, не маю власної точки зору. Як тільки виникає суперечка я одразу займаю пасивну позицію, поступаюся у всьому іншим. Я просто дуже боюся конфліктів, адже це так виснажливо та погано для людей, коли вони сперечаються...Допоможіть мені розібратися в собі, невже все так погано?..»</p> <p>Обов'язкова програма при виконанні завдання:</p> <p>1. Вивчіть види стратегій психологічного захисту в конфліктах.</p> <p>2. Сплануйте дослідження домінуючої стратегії психологічного захисту в конфліктах. В ході планування скористайтесь пристосованим варіантом методики В.В.Бойко «Оцінка домінуючої стратегії психологічного захисту в конфліктах».</p> <p>3. Змодельуйте консультативну бесіду із клієнткою.</p> <p>4. Запропонуйте корекційні заняття на подолання виявленої стратегії психологічного захисту.</p>

Рекомендована література:

1. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків // Психолог. – 2005. – № 36. – С. 13-18.
2. Бодрик Н. Тренінг комунікативних умінь для підлітків // Психолог. – 2007. - № 25-27. – С. 33 – 41.
3. Бородкин Ф.М., Коряк Н.М. Внимание: конфликт! – Новосибирск: Наука, 1989. – 190 с.
4. Горова О. Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі // Психолог. – 2006. – № 34. – 32 с.
5. Грицюк К. Чому виникають конфлікти? // Психолог. – 2007. - № 25-27. - С. 78-79.
6. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.

7. Фріаф В. Зміна поведінки через зміну переконань // Психолог. – 2003. - №41. – С. 20 - 22.
8. Мотиваційний тренінг // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - № 8.
9. Психокорекційна програма „Я бажаю змінитися” // Психолог. – 2005. - № 10.
10. Корекційно-тренінгова програма „Самовдосконалення” // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. - №4-5. –С.23-27.
11. Егидес А.П. Психологическая коррекция конфликтного общения // Психол. журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 52-62.
12. Кошенко Н.В. Тренінг „Молодь вибирає конструктивний конфлікт” // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 7-11. - С.21-26.

Теми для самостійного опрацювання

ТЕМА 1. ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНІ ТА МІЖОСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ

Питання для опрацювання:

1. Внутрішньоособистісний конфлікт та адиктивна поведінка.
2. Внутрішньоособистісний конфлікт та суїцидальна поведінка.
3. Гендерні особливості міжособистісних конфліктів.
4. Психопрофілактика міжособистісних конфліктів.

Основні поняття	<i>Внутрішньо особистісний конфлікт, гендер, міжособистісний конфлікт, педагогічний конфлікт, організаційний конфлікт, політичний конфлікт.</i>
Реферат	<ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішньоособистісні конфлікти та їх роль і місце в становленні особистості фахівця. 2. Психологічні особливості прогнозування та профілактики міжособистісних конфліктів. 3. Міжособистісні конфлікти в діяльнісному підході.

Завдання для самостійної роботи

<ul style="list-style-type: none"> ▪ опрацювати питання ▪ опрацювати основні поняття 	<p>3 годин</p> <p>1 година</p>
Оцінювання	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ перевірка рівня засвоєння знань на індивідуальній консультації у викладача 	1 оцінка

Література

Основна література

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.
2. Андреев В.И. Конфликтология (искусство спора, ведения переговоров, технология разрешения). – М.:МГУ, 1995. – С. 10-103.

3. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія. – Харків:Фоліо, 1997. – 335с.
4. Ващенко И.В. Общая конфликтология: Учеб. пособие. – Харьков: ХГУ, 2000. – 512 с.
5. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
6. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность. Конфликт. Гармония. – К.: Знание, 1989. – 156с.
7. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер, 2000. – 400 с.
8. Конфликтология./ Под. ред. А.С.Кармина. - СПб.: Лань, 1999. – 448 с.

Додаткова література

1. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с.
2. Білоусова З.І., Бойко В.Є., Приходько В.І. Сім'я. – Школа. – Конфлікт. – Запорожжя, 1995. – 140 с.
3. Бородкин Ф.М., Коряк Н.М. Внимание: конфликт! – Новосибирск: Наука, 1989. – 190 с.
4. Горова О. Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі // Психолог. – 2006. – № 34. – 32 с.
5. Лебедева М. Конфликт? Это нормально // Диалог, 1991. - № 11. – С.56-61.
6. Москаленко В.В. Конфлікт // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 5. – С. 13-15.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).
2. www.twirpx.com/files/psychology/conflict/

ТЕМА 2. ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА.

Підготувати реферат на дану тему із висвітленням наступних питань:

1. Психологія переговорного процесу вирішення конфліктів.
2. Засоби вирішення внутрішніх конфліктів.
3. Засоби вирішення сімейно-побутових конфліктів.
4. Засоби вирішення педагогічних конфліктів.

Рекомендована література:

1. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
2. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность. Конфликт. Гармония. – К.: Знание, 1989. – 156с.
3. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер, 2000. – 400 с.
4. Конфликтология./ Под. ред. А.С.Кармина. - СПб.: Лань, 1999. – 448 с.
5. Андреев В.И. Конфликтология (искусство спора, ведения переговоров, технология разрешения). – М.:МГУ, 1995. – С. 10-103.

6. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.
7. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія. – Харків:Фоліо, 1997. – 335с.
8. Ващенко И.В. Общая конфликтология: Учеб. пособие. – Харьков: ХГУ, 2000. – 512 с.

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ

1. Володіння теоретичним матеріалом з тем курсу.
2. Зараховано усі завдання передбачені робочою програмою та інструктивно-методичними матеріалами.
3. Пройдено перевірку рівня засвоєння знань з тем, які виносилися на самостійне опрацювання, на консультації у викладача.

Структура заліку:

- Виконання тестових завдань.
- Професійно-орієнтоване завдання. Максимальна кількість балів – 50.

Питання до екзамену

1. Предмет та методи психології конфлікту.
2. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
3. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.

4. Психологічні надбання та наслідки конфліктів.
5. Фактори виникнення та ескалації конфліктів.
6. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.
7. Ескалація конфлікту та її особливості.
8. Фази завершення та усвідомлення конфліктів.
9. Предмет та методи психології конфлікту.
10. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
11. Класифікації конфліктів.
12. Внутрішні конфлікти. Міжособистісні та групові конфлікти.
13. Соціальні конфлікти.
14. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
15. Конфліктність особистості та конфліктні типи поведінки.
16. Психологічні умови та прийоми попередження конфліктів.
17. Конфліктогени спілкування, їх види та особливості.
18. Культура спілкування й поведінки як психологічний чинник психопрофілактики конфліктів.
19. Форми завершення конфліктів.
20. Психологічні чинники конструктивного вирішення конфліктів.
21. Психотехнології вирішення конфліктів.
22. Візуалізація та картографія.
23. Медіація як засіб вирішення конфліктів.
24. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.

Семестровий контроль у формі заліку - підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як середнє арифметичне балів за модулями. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. *(Згідно Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу в Житомирському державному університеті імені Івана Франка).*

Приклад оцінювання для екзамену

Оцінка за модуль 1			Середня оцінка за модулі	Оцінка за іспит	Підсумкова оцінка за екзамен (Середнє арифметичне оцінок (М сер.+Екз.)/2)
М1	М2	М3			
			М сер.	Екз.	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Анцупов А. Я. Конфликтология : учеб. для вузов / А. Я Анцупов, А. И Шипилов. – СПб. : Питер, 2007. – 496 с.
2. Бандура А. М. Конфліктологія / А. М Бандура, В.А Друзь. – Харків : Фолю, 1997. – 335с.
3. Ващенко И. В. Общая конфликтология : учеб. пособие / И. В. Ващенко. – Харьков : ХГУ, 2000. – 512 с.
4. Вернер-Войденфельд Х. С. Конструктивные конфликты: воспитание толерантности как основы демократии / Х. С. Вернер-Войденфельд // Перспективы. – 2003. – № 1. – С. 109-116.
5. Войцихова А. Природа та соціальна роль конфлікту. Психологія конфлікту та шляхи його розв'язання / А. Войцихова // Психологічна газета. – 2006. – № 15. – С. 5-9.
6. Гришина Н. В. К вопросу о предрасположенности к конфликтному поведению. Психические состояния / Н. В. Гришина. – Л. : Прогресс, 1981.- 161с.
7. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб. : Питер, 2000. – 464 с.
8. Донченко Е. А. Личность. Конфликт. Гармония / Е. А Донченко, Т. М. Титаренко. – Киев : Знание, 1989. – 156с.
9. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии / С. М. Емельянов. – СПб. : Питер, 2000. – 400 с.
10. Конфликтология / под. ред. А. С. Кармина. – СПб. : Лань, 1999. – 448 с.
11. Корекційно-тренінгова програма „Самовдосконалення” // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №4-5. – С.23-27.
12. Корнелиус Х. Выиграть может каждый: как разрешать конфликты / Х. Корнелиус, Ш. Фэйр. – М. : Стрингер, 1992. – 212 с.
13. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика / Г. В. Ложкін, Н. І. Пов'якель. – Київ : МАУП, 2007. – 435 с.
14. Ложкін Г. В. Практикум з конфліктології / Г. В Ложкін, Є. В. Юрківський, І. Л. Моначин – Тернопіль : Воля, 2005. – 168 с.
15. Нагаєв В. М. Конфліктологія : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – Київ : Центр навч. літ., 2004. – 198 с.
16. Петровская Л. А. О понятийной схеме социально-психологического анализа конфликта / Л. А. Петровская // Теоретико-методологические проблемы социальной психологии. – М. : Изд-во МГУ, 1977. – С. 126-143.
17. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник / М. І. Пірен. – Київ : МАУП, 2003. – 360 с.
18. Уткин Э. А. Профилактика конфликтов / Э. А. Уткин // Современное управление. – 2002. – № 2. – С. 19-28.
19. Хасан Б. И. Конструктивная психология конфликта / Б. И. Хасан.

– СПб. : Питер, 2003. – 287 с.

Допоміжна

20. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин / І. Антонечко // Психолог. – 2005. – №28. – С.42-47.
21. Антонова-Турченко О. І. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях / О. І. Антонова-Турченко // Завуч. – 2002. – № 19. – 32 с.
22. Антонова-Турченко О. І. Як вижити серед конфліктів / О. І. Антонова-Турченко . – Київ : Знання, 1992. – 65с.
23. Анцупов А. Я. Конфликтология в схемах и комментариях / А. Я. Анцупов, С. В. Баклановский – СПб. : Питер, 2005. – 288 с.
24. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків / Н. Баранова // Психолог. – 2005. – № 36. – С. 13-18.
25. Білоусова З. І. Сім'я. Школа. Конфлікт / З. І. Білоусова, В. Є. Бойко, В. І. Приходько. – Запорожжя, 1995. – 140 с.
26. Бодрик Н. Тренінг комунікативних умінь для підлітків / Н. Бодрик // Психолог. – 2007. – № 25-27. – С. 33 – 41.
27. Бородкин Ф. М. Внимание: конфликт! / Ф. М. Бородкин, Н. М. Коряк. – Новосибирск : Наука, 1989. – 190 с.
28. Горова О. Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі / О. Горова // Психолог. – 2006. – № 34. – 32 с.
29. Грицюк К. Чому виникають конфлікти? / К. Грицюк // Психолог. – 2007. – № 25-27. – С. 78-79.
30. Егидес А. П. Психологическая коррекция конфликтного общения А. П. Егидес // Психологический журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 52-62.
31. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів / А. Т. Ішмуратов. – Київ : Наук. думка, 1996. – 190 с.
32. Коберник Л. О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці : метод. рек. / Л. О. Коберник. – Умань : СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
33. Корекційно-тренінгова програма „Самовдосконалення” // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №4-5. – С.23-27.
34. Кошечко Н. В. Тренінг „Молодь вибирає конструктивний конфлікт” / Н. В. Кошечко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 7. – С.55-58 ; № 9. – С. 13-18 ; № 11. – С. 57-62.
35. Лебедева М. Конфликт? Это нормально / М. Лебедева // Діалог – 1991. – № 11. – С.56-61.
36. Москаленко В. В. Конфлікт / В. В. Москаленко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 5. – С. 13-15.
37. Мотиваційний тренінг // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 8.
38. Пов'якель Н. І. Ціннісні орієнтації у подоланні конфліктних форм поведінки студентів / Н. І. Пов'якель, Л. О. Котлова : монографія. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – 144 с.
39. Психокорекційна програма „Я бажаю змінитися” // Психолог. –

2005. – № 10.

40. Фріаф В. Зміна поведінки через зміну переконань / В. Фріаф // Психолог. – 2003. – № 41. – С. 20-22.

41. Хорни К. Ваши внутренние конфликты / К. Хорни. – СПб : Лань. – 1997. – 212 с.

**Список літератури з курсу «Соціальні та політичні конфлікти»,
яка наявна в ЖДУ імені Івана Франка**

№	Бібліографія	Кількість примірників	Місце знаходження
1	Бистрицький, Є. Конфлікт культур і методологія толерантності [Текст] / Євген Бистрицький // Філософська думка : укр. наук.-теорет. часопис. - 2011. - N 4 : Єдність світу і розмаїття культур. - С. 102-118.	1	ЧЗ №1 (1)
2	Волошин, О. М. Конфлікт як елемент людських стосунків [Текст] : соц.-психолог. тренінг для батьків / О. М. Волошин // Шк. психологу. Усе для роботи : наук.-метод. журн. - 2012. - N 10. - С. 17-26.	1	ЧЗ №1 (1)
3	Грабовець, О. А. Конфлікти [Текст] : [вихов. захід] / О. А. Грабовець // Шк. психологу. Усе для роботи : наук.-метод. журн. - 2013. - N 3. - С. 32-36.	1	ЧЗ №1 (1)
4	Грищенко, Н. Конфлікт: уміння володіти собою [Текст] : [вихов. захід] / Наталія Грищенко // Школа : інформ.-метод. журн. - 2013. - N 3. - С. 50-53.	1	ЧЗ №1 (1)
5	Долинська, Л. В. Психологія конфлікту [Текст] : навч. посіб. / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. - К. : Каравела, 2010. - 303 с. - Термінолог. слов.: с. 290-298.	1	ЧЗ №1 (1)
6	Дуткевич, Т. В. Конфліктологія з основами психології управління [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Дуткевич ; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. - 455 с.	2	ЧЗ №1 (2)
7	Єкімова, О. Конфлікти і їхнє розв'язання [Текст] : псих.-пед. семінар / Олена Єкімова // Психолог. Шк. світ : всеукр. газ. для психологів, учителів, соц. педагогів. - 2012. - N 9. - С. 21-23.	всього 1	ЧЗ №1 (1)
8	Жаворонкова, Г. В. Управління конфліктами [Текст] : текст лекцій : навч. посіб. / Жаворонкова Г. В., Скібіцький О. М., Сівашенко Т. В., Туз О. І., - К. : Кондор, 2010. - 170 с.	1	ЧЗ №1 (1)
9	Іванова, К. А. Конфліктність і толерантність: становлення толерантних відносин у суспільстві [Текст] / К. А. Іванова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журн. / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, М-во освіти і науки України. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. - Вип. 52. - С. 9-12.	6	Аб. №1 (3), ЧЗ №1 (2), Б-ка ННІ інозем. філолог. (1)

10	Ішмуратов, А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів [Текст] : навч. посіб / А. Т. Ішмуратов ; Міжнар. фонд "Відродження". - К. : Наук. думка, 1996. - 189, [1] с.	2	Аб. №1 (1), ЧЗ №1 (1)
11	Іщенко, Ю. Конфлікти як предмет гуманітарної експертизи [Текст] / Юрій Іщенко // Філософська думка : укр. наук.-теорет. часопис. - 2010. - N 2. - С. 97-105.	1	ЧЗ №1 (1)
12	Клименко, А. Конфлікти. Способи розв'язання конфліктів [Текст] : урок-тренінг із основ здоров'я : 6 кл. / Анна Клименко // Здоров'я та фізична культура. Шкільний світ : газ. для вчителів фізкультури, основ здоров'я, ОБЖ. - 2011. - N 5. - С. 3-4.	1	ЧЗ природ. ф-ту (1)
13	Нагаєв, В. М. Конфліктологія [Текст] : курс лекцій (модул. варіант) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв ; М-во освіти і науки України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с.	2	ЧЗ №1 (2)
14	Полігологія [Текст] : навч.-метод. комплекс / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; ред. Ф. М. Кирилюк. - 2-е вид., переробл. та допов. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. - 697 с.	2	ЧЗ №1 (1), Аб. №1 (1)
15	Правові механізми регулювання етнополітичних конфліктів в Україні [Текст] : наук. зап. / [Кресіна І. О. та ін.] ; Нац. акад. наук України, М-во держави і права ім. В. М. Корецького. - К. : [Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького], 2011. - 104 с.	1	ЧЗ №1 (1)
16	Примуш, М. В. Конфліктологія [Текст] : навч. посіб. / М. В. Примуш ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2006. - 282 с.	4	Аб. №1 (3), ЧЗ №1 (1)
17	Русинка, І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами [Текст] : навч. посіб. / Іван Русинка ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2007. - 334 с.	15	Аб. №1 (8), Аб. природ. (5), ЧЗ №1 (1), ЧЗ природ. ф-ту (1)
18	Сороколат, Н. Конфлікти у підлітковому середовищі [Текст] : заняття для учнів 7 кл. / Наталія Сороколат // Психолог. Шк. світ : всеукр. газ. для психологів, учителів, соц. педагогів. - 2012. - N 10. - С. 9-11.	1	ЧЗ №1 (1)
19	Темченко, О. В. Конфліктологічна культура педагога [Текст] / О. В. Темченко // Управління шк. : [практ. методики та технології упр.] . - 2012. - N 28/30. - С. 55-58.	1	ЧЗ №1 (1)
20	Технології розв'язання конфліктів у педагогічній взаємодії [Текст] : навч.-метод. посіб. / Г. В. Ложкін, М. О. Коць, Т. В. Петровська, І. Ю. Зубкова ; Акад. пед. наук України, Ін-т психології АПН України. - К. ; Луцьк : Вежа, 2000. - 151, [2] с.	1	Аб. №1 (1)
21	Тихомирова, Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч.	1	ЧЗ №1 (1)

	закл. / Є. Б. Тихомирова, С. Р. Постоловський. - Суми : Унів. кн., 2008. - 239 с.		
22	Тищенко, О. Конфлікти в школі [Текст] : семінар для вчителів / Олена Тищенко // Психолог. Шк. світ : всеукр. газ. для психологів, учителів, соц. педагогів. - 2013. - N 4. - С. 33-34	1	ЧЗ №1 (1)
23	Яхно, Т. П. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : навч. посіб. / Т. П. Яхно, І. О. Куревіна ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Львів. комерц. акад. - К. : Центр учб. л-ри, 2012. - 175 с.	20	Аб. №1 (15), Аб. природ. (3), ЧЗ №1 (1), ЧЗ природ. ф-ту (1)

Інформаційні ресурси

1. Електронна хрестоматія до курсу.
2. Музика О. Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів / О. Л. Музика // Професійно-орієнтовані завдання з психології : навч. посіб. / за ред. О. Л. Музики. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 9-23.
http://zu.edu.ua/spf/psihol_vkl.html
3. psylist.net
4. www.koob.ru/
5. <http://psylib.kiev.ua/>

Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ПСНМЗД), в тому числі інструктивно-методичні матеріали до курсу; нормативні документи; ілюстративні матеріали
2. Музика О.Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. (Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1.4/17-Г-3165 від 28.09.2010 року) – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З КУРСУ
«СОЦІАЛЬНІ ТА ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ»**

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)</i>	0-25 балів без права перескладання (для екзаменів та заліків)	Студент за допомогою викладача розпізнає визначення основних термінів на побутовому рівні, однослівно („так” чи „ні”) відповідає на конкретні запитання.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації та контролю з боку викладача. За допомогою викладача намагається пояснити з наукової точки зору явища оточуючої дійсності.
	26-49 балів	Студент за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему, до якої стосується наведений приклад прояву психічної діяльності особистості.
	50-59 балів	Студент з помилками характеризує окремі поняття та явища загальної психології. Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище.

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
Середній рівень знань «3» (репродуктивний)	60-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні за допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, визначення основних термінів, принципів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі відозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на консультації.	Студент вміє з допомогою викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище та навести приклади методів та методик для його дослідження.
	66-70 балів	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих понять з області загальної психології; словесно описує явища та закономірності психічної діяльності людини, вказує на деякі їх властивості; відтворює всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами.	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „добутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати декватні методи для його дослідження та описати їх результати.
	71-73 балів	Студент за допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть загальнопсихологічних процесів та явищ, допускаючи у відповідях незначні неточності; намагається співвіднести окремі	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „добутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати декватні методи для його дослідження

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		психодіагностичні методики з їх груповими характеристиками; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, висновок).	зробити якісний аналіз результатів дослідження та частково узагальнити результати.
Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)	74-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть психодіагностичних понять.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загальнопсихологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення.
	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загальнопсихологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища.
	86-89 балів	Студент вільно володіє вивченим обсягом навчального матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загальнопсихологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища. При виконанні завдання може поєднувати знання з кількох тем.
Високий рівень знань «5» (творчий)	90-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні психологічні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності.	Студент виявляє початкові творчі здібності; уміє працювати зі спеціальною літературою (наукові журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, прикладами з життя; проводить самоперевірку виконаної роботи; може з неповним обґрунтуванням пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.
	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні психодіагностичні дослідження, висловлюючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її з загальнолюдськими цінностями.

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	
	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє суть психічних процесів та явищ; подає ідеї згідно з вивченим матеріалом, робить творчо обґрунтовані висновки; вміє аналізувати і систематизувати матеріали власних досліджень; визначає порядок особистої навчальної діяльності, самостійно оцінює її результати. Активно займається науково-дослідною роботою.	Студент самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, формулювати психологічну проблему і визначати шляхи її розв'язання; вести дискусію з конкретного питання; проводити дослідження високої складності.

Навчальне видання

КОТЛОВА ЛЮДМИЛА Олександрівна

Соціальні та політичні конфлікти

Методичні рекомендації

Надруковано з оригінал-макета укладачів

Підписано до друку 15.08.14. Формат 60x90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 10.93. Обл. вид. арк. 7.94. Наклад 300. Зам. 161.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua